

LELKIPÁSZTORI GONDOSKODÁS ÉS A HÁZASSÁG MEGKÖTÉSÉT MEGELŐZŐ TEENDŐK AZ EGYHÁZ HATÁLYOS JOGÁBAN (1063–1072. KÁN.)

UJHÁZI Lóránd
tudományos főmunkatárs (NKE)

Az elmúlt évek pápai megnyilatkozásaiban és szentszéki reflexióiban nemcsak a házasság intézménye, hanem a lelkipásztorok házasságkötés előtti felelőssége is előtérbe került. A megnyilatkozások háttérében a házasságok semmissé nyilvánításának magas száma mellett fontos lelkipásztori szempontok is meghúzódtak. A házassági előkészítés mellett, hogy jogi relevanciával rendelkezik, hiszen alkalmat ad a házasságra való jog- és cselekvőképesség megismerése, lelkipásztori lehetőség is. Sokan a házasulandók közül hosszú évek után újra, vagy akár életükben először kerülnek kapcsolatba a Katolikus Egyház képviselőjével.

A jogalkotó az ún. bevezető házasságjogi kánonok (1055–1062. kán.) után a házasságjogi rész első fejezetében szól a házasságkötést megelőző teendőkről. A régi jog a jegyesség intézményét is a házasság előtti egyéb teendőkkel együtt tárgyalta.¹ Az egyházi jogalkotó azonban figyelembe vette, hogy a huszadik századi nyugati társadalmakban a jegyesség intézménye háttérbe szorult, és így a rövid kánoni bemutatása már nem képezi részét a jogi és lelkipásztori szempontból nagyobb jelentőségű előkészítő és vizsgálati folyamatnak.²

Az előkészítés folyamatára vonatkozó kilenc kánon egy fejezetet alkot, de a kánonok tartalmilag eltérő karakterrel rendelkeznek. Az 1063–1065. és az 1072. kánonok inkább lelkipásztori, az 1066–1071. kánonok pedig inkább jogi szempontok alapján kerültek megfogalmazásra.³

¹ Egyes szerzők az új jog bemutatásánál is együtt tárgyalják a jegyesség intézményét a házasságra való felkészítést. Vö. L. SABBARESE: *Il matrimonio canonico nell'ordine della natura e della grazia*. Roma, 2006. 161–185.

² UJHÁZI L.: A jegyesség intézményének csökkenő jelentősége a Katolikus Egyház jogában. *Sapientiana*, 5., (2012) 82–89.

³ Vö. A. D'AURIA: *Il matrimonio nel diritto della Chiesa*. Roma, 2007. 68.

Az 1066–1070. kánonok a házasságkötés érvényes és megengedett kötéséhez szükséges elemek előzetes vizsgálatáról szólnak. Az 1071. kánon azokat a helyzeteket foglalja össze – esketési tilalmak – amikor csak az ordinárius engedélyével lehet megengedetten megkötni a házasságot. Ezt a kánont a jogalkotó a régi jog különböző helyeiről állította össze, így szerkezeti egész, amelynek tárgyalása külön tanulmány anyaga.⁴ Az 1071. kánonhoz szorosan kapcsolódik az 1072. kánon, amely azokat a helyzeteket tisztázza, amikor a fiatalok a világi jog előírásai szerint nem köthetnek házasságot.

Az előkészületet és a vizsgálatot mindig el kell végezni, ha legalább az egyik fél katolikus. A vizsgálat alaposabb elvégzéséhez segítséget jelenthet egyrészt a régi joganyag, másrészt a CIC-en kívüli pápai és szentszéki megnyilatkozások.

1. A házasságra való előkészítés lépései és elemei

Az 1063. kánon a szolgálattevők felelősségét és az előkészítés lépéseit mutatja be. Az új törvénykönyv, figyelembe véve a társadalmi változásokat, olyan bevezető kánonnal kezd a házasságra való felkészítés bemutatását, amely a régi CIC-ben még nem szerepelt.⁵ Keleti egyházi jogi érdekesség, hogy a latin Kódex szövegéhez képest a Keleti Egyházak Törvénykönyve (783. k.) jelentős strukturális és tartalmi eltéréseket mutat, amelyek elsősorban a keleti hagyományból érthetők.⁶

A kánon szóhasználata általános, hiszen a „lelkipásztorok” felelősségéről szól, de a kifejezés alatt elsősorban azokat kell érteni, akiknek lelkipásztori feladatokkal járó egyházi hivataluk miatt felelőssége az előkészítés és vizsgálat megszervezése. Ez mindenekelőtt az egyes megyéspüspököket és a plébánosokat jelenti.

Az új CIC az előkészület formáit kibővítette, és a felkészítés folyamatát három szakaszban állapította meg. Igazából csak kettő, a távolabbi és a közvetlen előkészítő vonatkozik kifejezetten a házasságra való felkészítésre. A harmadik, az utólagos gondoskodás, már nem az előkészítő része, hanem az életállapotnak megfelelő sajátos lelkipásztori segítségnyújtás (213. k.).

Annak ellenére, hogy nem szabad alábecsülni a házassági előkészítő jelentőségét, és indokolatlanul nem szabad alóla felmentést adni, tudatosítani kell, hogy az előkészítő elhagyása önmagában nem érinti a házasság érvényességét, ha a felek egyébként érvényes házasságot köthetnek.⁷ A közvetlen, a házasságkötést megelőző

⁴ Vö. UJHÁZI L.: Esketési tilalmak a Katolikus Egyház hatályos jogában. *Sapientiana*, 7., (2014) 93–106.

⁵ Vö. S. ARDITO: Matrimonio: Preparazione e impedimenti. *Apollinaris*, 57., (1984) 105–111.

⁶ A CCEO szövegében több kérdés csak a latin jogi és liturgikus hagyomány oldaláról – pl. Eukarisztia vétele – érthető, és latin hatásra került be a Keleti Egyházak Törvénykönyvébe. Vö. V. POSPISHL: *Eastern Catholic Marriage Law*. New York, 1991. 247.

⁷ „Jóllehet e közvetlen házassági előkészület jelentőségét és kötelező voltát nem lehet lebecsülni – ami akkor történnék, ha könnyedén fölmentenék alóla –, mindazonáltal mindig úgy kell javasolni és lebonyolítani, hogy elmaradása ne legyen a házasságkötés akadálya.” II. János Pál: *Es. ap., Familiaris consortio*. 1981. XI. 22., 66. pont. *AAS*, 74 (1982) 162., (Magyarul megjelent: II. János Pál *Familiaris consortio* apostoli buzdítása a családról. 1981. XI. 22. [Pápai Megnyilatkozások V.] Ford. Diós István.

szakasz nem lehet túlságosan hosszú sem, és semmiképpen sem jelenhet meg úgy, mint amely korlátozza a *ius connubii*-t a házassághoz való jogot.⁸

A törvénykönyv csak általánosan utal az előkészítés anyagára. Az azonban ki-következtethető a kánon szövegéből, hogy a felkészítés folyamata nem szorítkozhat csak a szabad állapot és a házasságra való jog- és cselekvőképesség vizsgálatára, hanem lelkipásztori szempontokra is ügyelni kell.⁹

1.1. Távolabbi előkészület

A hatályos CIC lépésekből álló felkészítésről szól, amelynek első része a távolabbi oktatás és ismeretanyag átadása a házasság természetjogi és sajátosan keresztény elemeire vonatkozóan (1063. k. 1°). A Kódex nem tér ki arra, hogy a távolabbi előkészítésen belül még milyen szakaszok és súlypontok legyenek, de nyilván életkornak, alkalomnak és kulturális tényezőknek megfelelően ez további lépésekre osztható. Ezt erősíti meg a *Familiaris consortio* kezdetű szinódus utáni apostoli buzdítás is, mely szerint távolabbi előkészítő is lehetséges, amely már gyermekkorban elkezdődik,¹⁰ és van előkészítő, amelyet fiataloknak tartanak. Ideális esetben ez utóbbi az elsőre épül.¹¹ A *Familiaris consortio* kezdetű szinódus utáni apostoli buzdítás ezt a

---

Budapest, Szent István Társulat, 1982. A továbbiakban az eredeti pontozás szerint hivatkozva: 'FamCons xx pont' formában.)

⁸ Ezt az alapelvet az 1917-es Egyházi Törvénykönyv kihirdetése után a Törvénykönyvet Magyarózó Pápai Bizottság kifejezetten megerősítette. Vö. PCI., Resp. AAS, 10 (1918) 345. Buzdítást találhatók arra vonatkozóan, hogy mindent tegyenek meg, ami csak lehetséges, hogy a feleket megfelelően felkészítsék a házasság szentségére, de a felkészítés nem korlátozhatja a házassághoz való jogot. Ez az alapelv ma is igaz. Vö. Th. RINCÓN-PÉREZ: Pastoral Care and Prerequisites for the Celebration of Marriage. In: Á. MARZO – J. MIRAS – R. RODRÍGUEZ-OCAÑA (ed.): *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*. Montreal, 2004. Vol. III/2, 1110. [a továbbiakban: RINCÓN-PÉREZ (2004a)] Ld. még M. LÓPEZ MATÍNEZ: Cursillos prematrimoniales, fe y sacramento del matrimonio. *Revista Española de Derecho Canónico*, 44 (1987) 565–575.

⁹ Vö. FamCons 68. pont.

¹⁰ „A házassági előkészítésnek folyamatosnak és fokozatosnak kell lennie. Három alapvető szakaszban kell történnie: távoli, közelebbi és közvetlen. A távoli előkészület a gyermekkorban kezdődik, abban a bölcs családi pedagógiában, amely törekszik arra, hogy a gyermekeket önismeretre vezesse, mint olyan embereket, akik összetett lelki adottságokkal, egyedi személyiséggel, sajátos erényekkel és gyengeségekkel rendelkeznek. Ebben az időben kell megalapozni mindazon igazi emberi értékek tisztetét, amelyek a személyes és társadalmi kapcsolatokban valósulnak meg.” FamCons 66. pont.

¹¹ „Erre az alapra épülhet rá később a részletes közelebbi előkészület, amely az életkornak megfelelő katekézissel együtt úgy is felfogható, mint egy katechumenátus, amely magában foglalja a különleges szentségi előkészítést, és újra fölfedezteti a szentségeket. A keresztény házasságra készülők katekéziséét feltétlenül meg kell újítani, ha azt akarjuk, hogy a szentséget megfelelő erkölcsi és lelki felkészültséggel fogadják és belőle éljenek. A fiatalok vallási oktatását az alkalmas időben és az igényeknek megfelelően nyújtott, házastársi életre szóló felkészítésnek kell kiegészítenie. Ebben az előkészítésben a házasságot úgy kell bemutatni, mint a férfi és a nő állandó törődést igénylő, személyes kapcsolatát, és arra kell serkenteni a lelkeket, hogy a házaselet és a szülői felelősség kérdéseit mélyebben lássák, elsősorban a témával kapcsolatos orvosi és biológiai ismeretek segítségével. Emellett meg kell ismerkednünk a gyermeknevelés módszereivel, valamint azokkal az életfeltételekkel,

távolabbi felkészítést a beavató szentségekre való előkészítéshez hasonlítja, amely lépésről-lépésre történik, és amelynek segítségével egyre inkább megismerik a házasság természetét és lényegi tulajdonságait.

1.2. Közvetlen felkészítés és oktatás a házasság liturgiáján keresztül

Az előkészítés másik, már intenzívebb szakasza, a házasságkötés előtti közvetlen előkészítés (1063. k. 2°). Manapság sokan úgy tekintenek a közvetlen előkészítésre, mint az újra evangelizáció egyik lehetőségére.¹² Amíg a régi jog magyarázói szerint a közvetlen felkészítésen az arra illetékes azt vizsgálta, hogy a házasulandók rendelkeznek-e a házasság érvényes és megengedett megkötéséhez szükséges ismeretekkel, addig ma az oktatáson és a hit tartalmi elmeinek az átadásán van a hangsúly. A közvetlen előkészítő nem lehet túl hosszú, hanem a házassággal kapcsolatos legfontosabb információk átadására kell szorítkozni. A helyi lelkipásztori gyakorlat sok esetben a felsőbb pontosítás hiánya vagy az alapelvek semmibevétele okán jelentősen eltér.

A hatályos törvénykönyv külön kategóriaként említi a házasság liturgiáját, mint az oktatás sajátos eszközét (1063. k. 3°). A szertartáson az teológiai gondolat is kifejezésre jut, hogy a házasság nem egyszerűen a felek magánügye, hanem közösségi dimenziója is van. Azzal, hogy a felek az egyház közössége előtt kinyilvánítják házassági szándékukat, erősödik a házasság szentségének megbecsülése is.¹³ A szentírási szakaszok, a prédikáció, az énekek ugyancsak segíthetik a házasság természetes küldetésének és szentségi karakterének jobb megértését. Ügyelni kell, hogy a hivatalos latin szöveg népnyelvi fordításai és az egyes, az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció által jóváhagyott helyi szokások, melyek bekerültek a házasságkötés liturgiájába ugyancsak a jobb megértést szolgálják. Ugyanakkor a házasság liturgiája már nem a szorosan vett felkészítés része. A szertartáson résztvevő és még nem házasságkötésre készülő hívők jövőbeli házassága vonatkozásában a házasság liturgiája valóban felfogható, mint távolabbi előkészítés egy sajátos eszköze.

1.3. A házasságkötés utáni segítség

A jogalkotó a felkészítés lépéseinél tárgyalja a házasságkötés utáni segítségnyújtást is (1063. k. 4°), jóllehet ez már nem tartozik szoros értelemben a felkészítés folyamatához, hanem utólagos lelki támogatás. Célja, hogy segítse a házasságkötés utáni házastársi szövetség hűséges megtartásában. Egyes szerzők ezt a segítségnyújtást a házasság első öt évében tartják leginkább fontosnak, mivel ebben az időben a felek

---

melyekre a családnak állandóan szüksége van. Ilyen feltételek a munkahely, a megfelelő kereset, az okos gazdálkodás, a család gazdasági életének szabályai stb.” FamCons 66. pont.

¹² Vö. H. FRANCHESCI: La preparazione al matrimonio (cann. 1063-1072). In: P. BONNET – C. GULLO (a cura di): *Diritto matrimoniale canonico*. Città del Vaticano, 2002. Vol. I., 331.

¹³ Vö. Th. DOYLE: Kommentár az 1064. kánonhoz. In: J. CORIDEN – Th. GREEN – D. HEINTSCHEL (eds.): *The Code of Canon Law. A Text and Commentary*. New York–Mahwah, 1985. 748–749.

szembesülnek új felelősségükkel¹⁴ és a házaseset területén felmerülő kérdésekkel. A lelkipásztorok prédikációkon, közös imádságokon, csoportos foglalkozásokon, családok és szakértők bevonásával nyújthatnak segítséget.

1.4. Jogalkotói ajánlás a szentségek vételére

Az 1065. kánon a házasságra való lelki felkészítéshez kapcsolódik, de csak azokra a felekre vonatkozik, akik katolikusok. Számukra a jogalkotó a házasság gyümölcsözőbb vétele érdekében ajánlja, hogy a bérmálás és az Eukarisztia, illetve a bűnbocsánat szentségében is részesüljenek. Az említett szentségek vétele nem érinti sem a házasság érvényességét, sem a megengedettséget, hanem kizárólag a gyümölcsözőbb vételre vonatkozik. A szentségek vételére a jogalkotó azokban az esetekben is buzdítja a katolikus felet, ha a házasság nem is lesz szentségi.

Az 1917-es Egyházi Törvénykönyv még csak a szentgyónásról és a szentáldozásról írt, és a szentségek kiszolgáltatásának vételére való lelkipásztori buzdítást plébánosi kötelezettségnek tekintette. Ezzel a régi CIC a Trienti Zsinat határozatát követte, amely buzdította – de nem kötelezte – a feleket, hogy a házasság előtt szentáldozáshoz és szentgyónáshoz járuljanak. Az 1917-es CIC egyetemes jogszabályként mondja ki: a plébánosnak csak a buzdítás a feladata. Ezzel a minden olyan részleges jogszabály hatályon kívül került, amely a házasságkötés előtt kötelezően megkövetelte a szentgyónás elvégzését.

Régi szerzők még hangsúlyozták, hogy a plébános azért nem kötelezheti a katolikus felet a szentgyónás elvégzésére, mert lehet, hogy nincs is halálos bűne. Ugyanakkor kihangsúlyozták, hogy nyilvános bűnös esetében, aki nem akar gyónni, másképp kell eljárni.¹⁵ A gyónás és a szentáldozás tekintetében a hatályos CIC is követi a régi előírást: csak buzdítja a katolikus felet, de nem kötelezi a bűnbocsánat és az Eukarisztia szentségeinek vételére. A kegyelmi állapotot sem szokás hangsúlyozni, hiszen a házasságkötés érvényessége a kegyelmi állapottól független, illetve a *ius connubii*, a házassághoz való jog sem szűnik meg a bűnös állapottal.

A hatályos jogban a jogalkotó külön foglalkozik a bérmálás szentségének házasságkötés előtti felvételével (1065. k. 1. §). A jogalkotó ez esetben sem kötelezettséget támaszt, hanem inkább lehetőségként kínálja fel a szentség vételét.¹⁶ Ezt az 1065. kánon 1. §-a azzal jelzi, hogy bár kéri, hogy az a katolikus, aki még nem részesült a bérmálás szentségében, a házasságkötés előtt vegye fel azt, de hozzáteszi: csak akkor, ha ez nagyobb kellemetlenség nélkül megtörténhet. Nem teljesen világos azonban, hogy mit ért a jogalkotó „nagyobb kellemetlenség” alatt. Úgy tűnik ez mind a kiszolgáltató – pl. a püspök nem tud eljönni, de a bérmálási felhatalmazást nem akarja delegálni –, mind a házasságot kötő, meg nem bérmált katolikus fél oldaláról értelmezhető. Az is nehézséget okoz, hogy a bérmálás szentségének vételét a latin egyház lelkipásztori

¹⁴ Vö. L. ROBITAILLE: Kommentár az 1065. kánonhoz. In: J. BEAL – J. A. CORIDEN – TH. GREEN J. (eds.): *New Commentary on the Code of Canon Law*. New York, 1989. 1264.

¹⁵ Vö. SIPOS I.: *Házasságjog rendszere*. Pécs, 1940. 60.

¹⁶ Vö. *Communicationes*, 15 (1983) 225.

gyakorlatában előkészítő előzi meg (890. k.). Ha a házasságkötés előtt bármelyik katolikus fél szeretne a bérmálás szentségében részesülni, feltételezi, hogy az egyetemes jogban általánosan és a részleges jogban pontosabban meghatározott előkészítőn vesz részt.

2. Az ordináriusok kötelezettsége a házasságra való felkészítés kapcsán

Az általános lelkipásztori felkészítés és ellenőrzés bemutatása után a jogalkotó kifejezetten az ordináriusok kötelezettségéről szól (1064. k.). Az ordinárius e feladata illeszkedik általános kötelezettségéhez, mely szerint a lelkipásztori feladatok szervezésében általános felelősséggel rendelkezik (134. k. 2. §). Az alapelv ellenére is indokolt, hogy a jogalkotó a házasságra való felkészítés kapcsán is kifejezi az ordinárius kötelezettségét. Amennyiben ugyanis a kérdés lelkipásztori jelentősége indokolja, a jogalkotó megismételheti, pontosíthatja és nyomatékosíthatja az általános szabályt. Továbbá a helyi körülményeknek megfelelően az egyes részegyházakban a felkészítés folyamata, lépései, a formai és a tartalmi elemei eltérhetnek. Ahol a püspöki konferencia a házasságra való felkészítésre vonatkozóan rendelkezik, azt a helyi ordináriusnak is figyelembe kell venni. A konferencia előírásai általában az adott ország vagy területi egység lelkipásztori szempontjainak figyelembevételével születnek. Ez persze nem jelenti azt, hogy a részegyház adottságai ne indokolhatnák, hogy a helyi ordinárius más szabályozást adjon ki a házassági előkészítés folyamatára.

Az 1064. kánon a házassági előkészítés meghatározása kapcsán az ordináriust említi. Előfordulhat, hogy a megyéspüspök a kérdést magának tartja fenn, és így csak neki van illetékessége a házasságra való felkészítés szabályozásában. A jogalkotó az ordináriusok kötelezettségével kapcsolatosan is általánosan fogalmaz. A *Familiaris consortio* kezdetű apostoli buzdítás azonban a „lelkipásztorok” konkrét feladataként jelöli meg, hogy igyekezzenek kiadni a „Családi pasztoráció direktóriumát”.¹⁷ Ez nyilván nem a „lelkipásztorok”, hanem az ordináriusok feladata.

Adott esetben az ordináriusnak figyelembe kell venni a területén élő különböző nemzetiségi csoportokat is. Ez érthető, hiszen – különösen olyan helyeken, ahol a bevándorlók száma magas – könnyen lehet, hogy ugyanazon területen belül is a más hagyománnyal és kulturális háttérrel rendelkező csoportok más lelkipásztori gondoskodást igényelnek a házasságra való felkészítés kapcsán.¹⁸

A jogalkotó lehetőségként ajánlja, hogy az ordináriusok kikérjék azoknak akár férfiaknak, akár nőknek a véleményét, akik tapasztaltak és jártasak a házasság vonatkozásában (1064. k.). A tapasztalat és jártasság mind a házasságra, mind a házassághoz kapcsolódó egyes részkérdésekre vonatkozhat. A segítők lehetnek családos emberek, de lehetnek szakértők (pszichiáter, pszichológus, orvos stb.) is. A CIC nem tesz említést arról, hogy esetleg a családokat is be kellene vagy lehetne vonni a fel-

¹⁷ FamCons 66. pont.

¹⁸ Vö. DOYLE i. m. 749.

készítésbe, de a *Familiaris consortio* kezdetű apostoli buzdításban kifejezett utalást található a keresztény családok szerepvállalására vonatkozóan.¹⁹

Ugyanakkor mindezek az ordináriusok számára nem kötelezettséggént, hanem a gyümölcsözőbb házasságekötés érdekében kínált jogi lehetőségként jelennek meg.²⁰

3. Jegyvizsgálat

A házasságra való felkészítés után, a hatályos CIC az ún. jegyvizsgálatról szól. Mivel a házasságra való lelki felkészítést a CIC külön tárgyalja, már nem használatos a régi szerzők által bevett felosztás, amely két fajtáját különböztette meg a jegyvizsgálatnak: a szoros értelemben vett vizsgálatot, az *examen generale*-t, és a sajátos felkészítést, az *examen speciale*-t. Az előbbi arra irányult, hogy a felek képesek-e érvényesen és megengedetten házasságot kötni, az utóbbi pedig a mai jegyesoktatáshoz állt közelebb.

Jelenleg a jegyvizsgálat azt az eljárást jelenti, amelynek segítségével az arra illetékes személy – leginkább a saját plébános (1070. k.) – törvényes eszközök segítségével megbizonyosodik, hogy a házasság érvényes és megengedett megkötésnek semmi nem áll útjában. Szemben a felkészítéssel ez esetben kifejezetten az érvényességről, illetve megengedettségről és nem a gyümölcsöző vételről van szó. A vizsgálat szempontjából a hit növelésének is csak annyiban van jelentősége, hogy a házasságot kötő feleknek legalább annyi hite legyen, hogy a házasság lényegi tulajdonságait és céljait elfogadják.²¹

A hatályos CIC 1066. kánonja, amely követi az 1917-es törvénykönyv szövegét, a jegyvizsgálat tekintetében általános figyelmeztetés tesz. A jegyvizsgálat tartalmi és formai elemeire vonatkozóan a pontosítások az 1067–1070. kánonokban találhatóak. A vizsgálatnak alapvetően arra kell irányulni, hogy a felek kánonilag alkalmasak-e a házasság megkötésére. Így a vizsgálatnak ki kell térni arra, hogy van-e felek között házassági akadály (1083–1094. kk.), képesek-e az értelem és az akarat szempontjából érvényes házassági akaratnyilvánításra (1095–1107. kk.). Tudatni kell velük, hogy a beleegyezés érvényességének formai követelményei is vannak (1108. k.). Az érvényes házasságekötéssel szemben a megengedett kötés feltételeit az 1067–1072. és az 1102. kánonok foglalják össze. A vizsgálat akkor ér el igazi eredményt, ha a vizsgálatot végzők tudják, hogy a vizsgálatnak mire kell kitérnie.²²

¹⁹ „A házassági előkészítés körvonalazott fokozataiban részt kell vállalnia a keresztény családnak és az egész egyházi közösségnek. Nagyon kívánatos, hogy a Püspöki Konferenciák -- hogy segítségükkel a leendő házasok életre szóló döntésük jelentőségét egyre jobban felfogják. FamCons 66. pont.

²⁰ Vö. D'AURIA i. m. 72.

²¹ FamCons 69. pont.

²² Egyes szerzők nagyon kritikusan, de nem alap nélkül jegyzik meg, hogy sok esetben nem kerül sor komoly vizsgálatra, részben azért mert a vizsgálatot végzők nem is tudják, mire kellene kitérni a vizsgálat alatt, részben azért, mert nem tartják fontosnak a kánoni elemek figyelembe vételét. Tovább bonyolítja a kérdést, ha interrituális házasságról van szó – vagyis az egyik fél valamelyik keleti *sui iuris*-egyház tagja, és más jogi szabályozás vonatkozik rá. Vö. W. WOESTMAN: The Ordinary and the Freedom to Marry. *Studia Canonica*, 31., (1997) 462–464.

A vizsgálat folyamán meg kell bizonyosodni, hogy a személy érvényesen meg van-e keresztelve. Új jogi helyzetet teremt ugyanis, ha bebizonyosodik, hogy az egyik vagy mindkét fél nem részesült a keresztség szentségében, vagy olyan közösségben keresztelték, amelyben a Szentszék álláspontja szerint nem létezik érvényes keresztség.

A vizsgálatnak fel kell tárnia, hogy van-e bármilyen, akár nyilvános, akár titkos házassági akadály a felek között. Meg kell bizonyosodni arról, hogy a felek szabadon, minden kényszertől és félelemtől mentesen akarnak-e egymással házasságot kötni.²³ Illetve amennyire csak lehetséges figyelni kell, hogy a felek pozitív akarrattal nem zárják-e ki a házasság lényegi tulajdonságait és céljait. Az érvényességi tényezők mellett a megengedettség szempontjait (1071. k.) is számításba kell venni. A jegyesvizsgálat lefolytatásánál az egyes jegyespárok sajátos életkörülményeire is figyelni kell, hiszen lehetnek olyan akadályok, amelyek kifejezetten az adott párral kapcsolatban merülnek fel – pl. vérrokonság, sógorság, büntett stb. –, és ezekre adott esetben jobban oda kell figyelni.²⁴ Tagadhatatlan, hogy a felsorolt és vizsgálandó tényezők között van olyan, amelyről egyszerűbb, és van, amelyről nehezebb megbizonyosodni.

Ami a vizsgálati módszereket illeti, a régi jog a vizsgálat kapcsán még beszélt a kihirdetés – *publicatio, denuntiatio matrimonii* –, vagyis a kötendő házasság nyilvánossá tételéről is.²⁵ A kihirdetés fokozatosan terjedt el a latin egyház gyakorlatában. Először a Frank Birodalomban volt kötelező, és csak 1215-ben, a IV. Lateráni Zsinaton terjesztették ki kötelező erővel az egész egyházra. Ezt erősítette meg a Trienti Zsinat is. A kihirdetés azt a célt szolgálta, hogy a jegyesek által nem ismert vagy eltitkolt házassági akadályok kiderüljenek.²⁶ Bár a régi jog nagyobb hangsúlyt helyezett a kihirdetésre, mint a hatályos szabályozás, de az ordinárius megfelelő és súlyos ok esetén eltekinthetett tőle. Ilyen esetekben másképpen bizonyosodtak meg, hogy a házasságot érvényesen és megengedetten meg lehetett-e kötni. A régi törvénykönyv szerint lehetőség volt arra, hogy nyolc egymást követő napon, amely két ünnepnapot (két vasárnap vagy egy vasárnap és egy ünnepnap) is tartalmazott, a felek nevét kifüggesztették annak a plébánia templomnak az ajtajára, ahol a házasságot meg akarták kötni. A hirdetményt más templomokban is kifüggeszthették a felek nevével és a házasságkötés dátumával (1917-es CIC, 1025. k.). Annak megítélése, hogy mi számított olyan oknak, amely miatt a kihirdetéstől el lehetett tekinteni, és más módon lehetett meggyőződni a házasság érvényes és megengedett megkötésének feltételeiről, nem a felekre, hanem a kizárólag az ordináriusra tartozott.²⁷ Mivel a

²³ A régi szerzők közül többen hangsúlyozták, hogy különösen a nők esetében fontos megvizsgálni, hogy szabadon, minden kényszertől és félelemtől mentesen akarnak-e a házasságot kötni. Ez a megközelítés betudható az eltérő társadalmi háttérnek, mikor a nők sok esetben családi nyomásra kötöttek házasságot. Vö. J. PETROVITS: *The New Church Law On Matrimony*. Philadelphia, 1921. 43.

²⁴ Vö. SIPOS i. m. 55.

²⁵ Vö. X. WERNZ – P. VIDAL: *Ius canonicum, ius matrimoniale*. Romae, 1946. 149–156.

²⁶ Vö. SZEREDY J.: *Egyházjog*. Pécs, 1883. II. vol. 1222–1223.

²⁷ Vö. PETROVITS i. m. 54–55.

zárt, hagyományos közösségek, ahol a jegyeseket is jobban ismerték, megszűntek vagy megszűnő félben vannak, a nyugati társadalmakban a kihirdetés intézménye is elvesztette jelentőségét.

Ma már nem szokás a tanúk vagy a felek eskü alatt való kikérdezése sem. A hatályos Kódex csak a házasulandó felek számára és csak halálveszély esetén, amikor nincs lehetőség, hogy a szolgálattevő más módon is meggyőződjön a keresztség tényéről és az akadályoktól való mentességről, teszi lehetővé, de nem kötelezővé az esküt (1068. k.).²⁸ Már az 1917-es CIC enyhített a régi előíráson, és csak kétes esetekben kérte a plébánosokat, hogy kérdezzenek meg két személyt, akik tanúsítják, hogy valóban semmi nem áll a házasság érvényes és megengedett megkötésének útjába.²⁹ Ma nincs egyetemes egyházi előírás arra, hogy a jegyesvizsgálat alatt bárkit meg kellene kérdezni, de a püspöki konferencia által adott részleges szabályozás ezt is előírhatja (1069. k.).

A házasságkötés előtt a legtipikusabb az ún. dokumentációs vizsgálat, amely általában abból áll, hogy az egyházi és világi közokiratokból megbizonyosodnak, hogy a felek szabad állapotúak és nem áll fenn közöttük az okiratokból kiolvasható akadály. A legfontosabb dokumentum a keresztlevel, amely a személy érvényes keresztségéről és az aktuális életállapotáról értesít.³⁰ A keresztlevel olyan információkkal szolgálhat, amelyek a házasság érvényes megkötésének lehetőségét is érintik – ilyen a fennálló házasság, szent rend vagy szerzetesi örök fogadalom, amelyet a kereszteltek anyakönyvében és így a keresztlevelel is feltüntetnek (535. k. 1. §, 1054. k.). Emellett a keresztlevel a személy vallási életével kapcsolatos részleteket is – mint az elsőáldozás és a bérmálkozás – is közöl.

További egyházi dokumentumok vizsgálatára is sor kerülhet: ilyen pl. a házassági akadály alóli felmentés, amennyiben az illetékes egyházi hatóság valamilyen felmenthető házassági akadály alól felmentést adott. Gyakori dokumentum a megelőző házasság semmissé nyilvánítása esetén a két egybehangzó ítélet, vagy megkötött és el nem hált házasság bontásáról szóló pápai leirat. Hasonlóképpen a szentelés érvénytelenségét kimondó ítélet, vagy a klerikusi állapot és a cölibátus, vagy a szerzetesi fogadalom alóli felmentés dokumentációja is vizsgálat tárgya lehet. Ezeknek a dokumentumoknak a bemutatása különösen akkor fontos, ha valamilyen oknál fogva a kereszteltek anyakönyvébe a személy életállapotában beállt változások nem lettek bejegyezve. Az egyházi okiratokon túl a világi okiratoknak is lehet egyházjogi vonatkozása. Ezek a dokumentumok egyrészt bizonyos akadályok – pl. vérrokonság – kizárását segítik, illetve a világi iratok segítségével lehet megbizonyosodni, hogy a házasság világi fórumon megköthető-e, és így az egyházi szolgálattevő megengedetten működhet közre (1071. k. 2°). A világi iratok között szerepelhet a világi bíróság házasságbontó ítélete, halotti anyakönyvi kivonat stb.

²⁸ Vö. P. GASPARI: *Tractatus canonicus de matrimonio*. Vol. 1., Paris, 1904. 76.

²⁹ Vö. PETROVITS i. m. 43.

³⁰ Vö. WERNZ–VIDAL i. m. 146.

Az okiratok vizsgálatához társulhatnak még a felek és a tanúk részére feltett kérdések, vagy egyéb kutatások, kiegészítő módszerek.³¹ A feltett kérdések arra szolgálnak, hogy még alaposabban megbizonyosodjanak, hogy a házasság érvényes és megengedett kötésnek semmi nem áll útjába.³²

A halálveszélyben a jogalkotó nem követeli meg, hogy ugyanazzal a szigorúsággal folytassák le a jegyesvizsgálatot, mint normál körülmények között (1068. k.). A házassághoz való jog a halál pillanatáig elidegeníthetetlen joga a személynek, melyet indokolatlanul semmilyen állami vagy egyházi hatóság nem korlátozhat. Ez az alapelv áll a háttérben annak, hogy az új jogalkotás nem túl szigorú a halálveszély esetén történő előzetes vizsgálat kapcsán. Így a hatályos CIC már nem feltétlenül követeli meg, hogy halálveszély esetén a felek esküt tegyenek, hogy meg vannak keresztelve és tudomásuk szerint semmilyen akadály nem áll fenn közöttük. Mindezekről elég a felek állítása, amennyiben nincsenek arra mutató egyértelmű jelek, hogy az állításuk nem igaz.

A dokumentációs vizsgálatnál szóba jöhet az eltűnt házastárs holtta nyilvánítását igazoló határozat. Sajátos és sok nehézséget okozó kérdés a házastárs holtta nyilvánítási eljárása (1707. k.). Vélelmezett, érvényes házasság esetén addig ugyanis nincs lehetőség az újabb házasság megkötésére, amíg a megyéspüspök ki nem adta a holtta nyilvánítási határozatot (1707. k.). Ez csak akkor történhet meg, ha a lefolytatta az eljárást, és a tanúk vallomásából, következményekből és más jelekből eljutott arra az erkölcsi bizonyosságra, hogy a házastárs meghalt. A hosszú távollét, információhiány erre nem ad alapot (1707. k. 2. §).³³

Ami a vizsgálat időbeli szempontjait illeti a hatályos CIC csak annyit ír, hogy a vizsgálatnak a házasságkötés előtt kell történnie. A régi Kódex még hozzátette: *opportuno antea tempore*, vagyis hogy a vizsgálat lefolytatása megfelelő időben történjen. Egyes szerzők ezt úgy értelmezték, hogy még a polgári kötés előtt történjen meg a kánoni jegyesvizsgálat, hogy már akkor lehessen látni a kánoni házasság megkötésének lehetőségeit.³⁴ Tény, hogy minél hamarabb történik a vizsgálat, annál jobb, mert így elkerülhetőek későbbi kellemetlenségek. A jogalkotó előírja, ha a házasságkötés titkos, akkor a vizsgálatnak is titokban kell történnie (1131. k. 1°).

A házassághoz való elidegeníthetetlen jog, illetve a házasságra vonatkozó jogkedvezmény alapján (1058. k.) azt tételezzük fel, hogy semmi nem áll a házasság érvényes és megengedett kötésének útjába. Ezért a vizsgálatnak nem a jog- és cselekvőképességet, hanem a jog- és a cselekvőképétlenséget kell bizonyítani. Ha a jog- vagy a cselekvőképétlenség nem nyer bizonyítást, a felek jog- és cselekvőképesnek tekinthetők a házasság megkötésére. Ahogy a felkészítés, úgy a jegyesvizsgálat sem

³¹ Vö. P. MONTINI: La responsabilità del parroco nell'indagine prematrimoniale. *Quaderni di Diritto Ecclesiale*, 1 (1988) 111.

³² Vö. Th. RINCÓN-PÉREZ: Kommentár az 1066–1068. kánonokhoz. In: MARZOA–MIRAS–RODRÍGUEZ-OCAÑA (ed., 2004) i. m. Vol. III/2. 1127. [a továbbiakban: RINCÓN-PÉREZ (2004b)]

³³ Vö. J. CARRERAS: Kommentár az 1707. kánonhoz. In: MARZOA–MIRAS–RODRÍGUEZ-OCAÑA (ed., 2004) i. m. Vol. IV/2. 1938.

³⁴ Vö. SIPOS i. m. 55.

lehet indokolatlanul hosszú, és törvénytelenül nem korlátozhatja a házassághoz való jogot a *ius connubii*-t sem.³⁵

4. A jegyvizsgálat lefolytatása és az egyházi hatóság felelőssége

A házasság nem csak a házasulandó felek magánügye. Ezért az egyházi hatóságnak is felelőssége, hogy a házasságokat megengedetten és érvényesen kössék meg.

Az új joganyag átfogóbban mutatja be a házasságkötést megelőző teendőket, mint ahogy azt a régi törvénykönyv tette (1917-es CIC 1019–1034. kk.). A megváltozott társadalmi körülmények miatt már a II. Vatikáni Zsinaton számos javaslat született, hogy a házasságra való felkészítés rendjét és jogi szabályozását erősítsék meg. Végül a zsinati javaslatok nem kerültek be dokumentumokba, de az ott elhangzott szempontokat a hatályos CIC előkészítésénél figyelembe vették.³⁶ A régi törvénykönyv inkább a felek szabad állapotának vizsgálatára helyezte a hangsúlyt, és megfogalmazta azokat a szempontokat, amelyeket a házasságkötés előtt ellenőrizni kellett, és amelyek a házasság érvényes és megengedett kötését érinthették.³⁷ Az ellenőrzési kötelezettség elsősorban a plébánosokra hárult. Nekik kellett a házasulandók számára a házasság szentségi méltóságának teológiai szempontjait és a házassági akadályok jogkövetkezményeit bemutatni.³⁸ Erre a régi CIC kifejezetten utalt (1018. k.). Az új jog már figyelembe vette a zsinati felfogást, hogy a házasság és a család java az egész egyház közös ügye (GS 52), ezért a felkészítés kapcsán nemcsak a plébános vagy a szolgálattevő, hanem az egész egyház felelősségéről beszél.³⁹

Már az új CIC kiadása előtt a Szentszék többször figyelmeztette a felelős lelkipásztorokat, hogy az érvénytelen és a meg nem engedett házasságkötések elkerülése érdekében a házasságkötés előtt alapos vizsgálatra van szükség. A Szentségi Kongregáció 1921. július 4-én kiadott *Iterum conquesti* kezdetű,⁴⁰ és az 1941. június 29-én kiadott *Sacrosanctum Matrimonii* kezdetű utasításai is ezt erősítették.⁴¹

A két szentszéki megnyilatkozás a zavaros európai helyzetet és a menekültek magas száma miatt került kiadásra. Mindkét utasítás, amellettt hogy konkrét szigorításokat vezetett be, kérte az ordináriusokat, hogy figyelmeztessék a lelkipásztorokat a megelőző vizsgálatra vonatkozó kánoni előírások betartására. Konkrétan figyelmeztette a lelkipásztorokat, hogy tanítsák meg a házasság előtt állókat a házasság lényeges tulajdonságaira, vizsgálják meg a szabad állapotot, ügyeljenek a házasságkötés utáni anyakönyvezésre. A szentszéki dokumentumok napjaink menekülthely-

³⁵ Vö. RINCÓN-PÉREZ (2004b) i. m. 1127.

³⁶ Vö. Th. RINCÓN-PÉREZ (2004a) i. m. 1111.

³⁷ Vö. L. ROBITAILLE: Pastoral Care and those things which must precede the celebration of marriage. In: BEAL–CORIDEN–GREEN (eds., 1989) i. m. 1261.

³⁸ Sajnos sok esetben a hosszú előkészítő „jegyesoktatás” alatt alig esik szó a személyek házasságra való jogképességéről és az érvénytelenséget előidéző tényezőkről.

³⁹ Vö. D'AURIA i. m. 67–68.

⁴⁰ Vö. SC Sacr., Instr., *Iterum conquesti*, 1921. VII. 4. *AAS*, 13 (1921) 348–349.

⁴¹ Vö. SC Sacr., Instr., *Sacrosanctum matrimonii*, 1941. VI. 29. *AAS*, 33 (1941) 297–307.

zete miatt, mikor sokan dokumentumok nélkül érkeznek a befogadó országokba és a menekülttáborokba, újra elgondolkodtató.⁴²

Az új törvénykönyv kihirdetése után a Család Pápai Tanácsa 1996-ban kiadott dokumentuma kifejezetten a felkészítés kérdésével foglalkozik.⁴³ Emellett – tekintve a házassági semmisségi perek magas számát – az egyes püspöki konferenciák és egyházmegyék is pontosabb előírásokat fogalmaztak meg a házassági előkészítés és jegyesvizsgálat kérdésében az elmúlt években.⁴⁴

4.1. A Püspöki Konferencia jogköre

A hatályos jog a házasság előtti vizsgálat lefolytatása kapcsán a pontosabb előírások kidolgozásának jogát az egyes püspöki konferenciákra bízta (1069. k.). A vizsgálat lefolytatásának szükségességét általánosságban ma is az egyetemes jog írja elő, de hogy ez pontosan milyen eszközökkel és módon történjen, annak szabályozása a részleges jog hatáskörébe tartozik. Az 1069. kánon külön említi a házasság kihirdetését (lásd fentebb), amelynek pontos módját a püspöki konferencia határozza meg. Az 1069. kánon emellett a püspöki konferencia jogkörébe utalja, hogy hozzon egyéb rendelkezéseket is, amelyeket a házasságkötés előtt meg kell tartani. Nehéz pontosan elgondolni, hogy mit értsünk a jogalkotó által említett egyéb, alkalmas eszközök alatt. Ráadásul ritka, hogy az egyes országok részleges jogalkotásában valóban jelentős házasság előtti vizsgálati módszer lenne meghatározva. Egyes szerzők szerint különösen azokon a területeken végzett előzetes vizsgálatokat kellene megszigorítani – pszichiátria, pszichológiai vizsgálat –, amelyek alapján a helyi egyházi bíróságon a legtöbb érvénytelen házasságot mondják ki.⁴⁵ Ezen vélemények szerint hasonlóképpen, mint a házasság érvénytelenségének kimondására irányuló perekben, meg lehetne kérdezni a hozzátartozókat vagy ismerősöket a házasság előtt állók olyan tulajdonságairól, melyek kapcsolódnak a házassághoz. Ezek a szerzői vélemények valós problémára hívják fel a figyelmet, vagyis hogy a részleges jogban nincs igazán szabályozva, hogy hogyan történjen a jegyesvizsgálat. Ugyanakkor ezekből a vizsgálatokból – a pszichológus, pszichiáter, családtagok megkérdezése – nem lehet olyan biztos következtetést levonni, mely alapján a feleket el lehetne tiltani a házasságtól, ráadásul ez a vizsgáldás számos, a privátszférához tartozó alapjogi kérdést is felvet.

⁴² F. GAVIN: *Pastoral care in Marriage Preparation (Can. 1063). History Analysis of the Norm and its Implementation by some Particular Churches*. Roma, 2004. 39–71.

⁴³ Pont ConsFam., Doc., *Preparazione al Sacramento del Matrimonio*. 1996. VI. 13.

⁴⁴ Vö. K. J. ROMER: È possibile prevenire le nullità matrimoniali per incapacità consensuale? Prospettiva pastorale. In: M. ORTIZ (a cura di): *Ammissione alle nozze e prevenzione della nullità del matrimonio*. Milano, 2005. 283–290.

⁴⁵ Vö. F. GIL DE LAS HERAS: Valutazione della capacità per sposarsi nell'ammissione al matrimonio. In: M. ORTIZ (a cura di): *Ammissione alle nozze e prevenzione della nullità del matrimonio*. Milano, 2005. 90–91.

4.2. A plébánosok kötelezettségei

Az első századokban a házasságkötés előtti vizsgálatot a püspök végezte azzal a céllal, hogy a vérrokonok közötti és a nem kereszténnyel kötött házasságokat elkerüljék.⁴⁶ A püspökök feladatkörének növekedésével a vizsgálat lefolytatása fokozatosan a plébános kötelezettsége lett. Ma amellett, hogy a hatályos jog a vizsgálat menetének szabályozását a püspöki konferenciára bízta (1067. k.), illetve mint az egész részegyházat érintő ügyben az ordináriusnak is van kompetenciája, a vizsgálat gyakorlati és lényegi részét a valójában a plébános végzi. Az 1070. kánon nem határozza meg pontosan, hogy azok közül a plébánosok közül, akik a jog szerint közreműködhetnek (1009. k., 1115. k.) ki végzi a jegyesvizsgálatot. Az látszik a leglogikusabbnak, ha arra a plébánosra gondolunk, aki az adott házasságkötésnél törvényesen közre fog működni (530. k. 4°).

A hatályos szabályozás lehetővé teszi, hogy a jegyesvizsgálatot ne a plébános, hanem más, akár klerikus, akár laikus végezze. Azonban ilyen esetekben is a végeredményről, vagyis hogy a házasságot megengedetten és érvényesen meg lehet kötni, a közreműködő plébánosnak is meg kell győződnie. A közreműködő plébános feladata és felelőssége nemcsak arra terjed ki, hogy a vizsgálatot elvégezzék, hanem, hogy az megfelelő alapossággal történjen.⁴⁷ Leginkább azokban az esetekben végzi más a vizsgálatot, ha a felek máshol laknak, mint ahol a házasságkötés lesz.

A vizsgálat eredményéről hiteles okirattal kell beszámolni. Vitatható, hogy ilyen esetben mi által válik a beszámoló hitelessé, hiszen előfordulhat, hogy nem klerikus vagy nem olyan végzi a vizsgálatot, akinek egyházi hivatala van. Mivel erről a kánon nem szól, a leglogikusabb, ha minimális követelményként támasztjuk, hogy a dokumentumot írja alá az a személy, aki a vizsgálatot végezte, és ha módjában áll, lássa el annak a hivatalnak a pecsétjével (plébánia, lelkészség, templomigazgatóság, bíróság stb.), amelynek keretében a vizsgálatot lefolytatta.⁴⁸ Legszerencsésebb, ha a dokumentumok elkészítésének módjára, mind a tartalmi, mind a formai elemekre a püspöki konferencia által adott általános szabályozás (1067. k.) kitér.

Bár a CIC a vizsgálat lefolytatásával kapcsolatban nem mondja ki, de a vizsgálatot végzőnek erkölcsi bizonyosságra kell eljutnia, hogy a házasságot érvényesen és megengedetten meg lehet kötni. Ezt a házasság érvénytelenségének vizsgálatára irányuló ügyekben döntést hozó bírák analógiájára lehet elképzelni, ahol a jogalkotó figyelmezteti a bírót, hogy az ítélet meghozatalához erkölcsi bizonyosságra kell eljutniuk (1608. k. 1. §). Az erkölcsi bizonyosság nem zárja ki, hogy esetleg nem derül fény olyan tényezőre a vizsgálat lefolytatása alatt, amely a házasság érvénytelenségét eredményezi.⁴⁹ Ha a plébános, aki a vizsgálatot végzi, nem jut el az erkölcsi bizonyosságra, akkor fel kell folyamodnia az ordináriushoz. Az erkölcsi bi-

⁴⁶ Vö. DOYLE i. m. 751.

⁴⁷ Vö. DOYLE i. m. 752.

⁴⁸ Vö. DOYLE i. m. 753.

⁴⁹ Vö. XII. Pius, Alloc., 1942. X. 1. AAS, 34 (1942) 328–339.

zonyosság hiánya származhat abból, hogy kétségek merülnek fel a dokumentumok hitelességével kapcsolatban, vagy valamilyen kánoni akadály gyanúja lép fel. Más esetben a házasság érvényességére és megengedettségére vonatkozó egyéb tényezők bizonytalaníthatják el a vizsgálatot végző személyt. Ilyen esetekben praktikus okai is vannak a vizsgálat kiszélesítésének. Egyrészt olyan apparátust és eljárást igényel, amely helyi szinten nem oldható meg. Másrészt, ha szükséges és egyben lehetséges felmentést adni egy kánoni akadály alól, vagy az esketési tilalom esetén az engedélyt egyébként is ordinárius adhatja meg, amely indokoltta teszi a felfolyamodást.⁵⁰

4.3. A krisztushívők kötelezettségei

Az egyházi közérdek megköveteli, hogy akiknek olyan értesülése van, amely a házasság érvényes vagy megengedett kötését érinti, értesítse az egyházi hatóságot. Az 1069. kánon a krisztushívők kötelezettsége kapcsán csak az akadályokat említi, de nyilván nemcsak a szoros értelemben vett házassági akadályokról van szó, hanem minden olyan egyéb körülményt és ténytet fel kell fedniük, amelyek érvénytelenítő tényezők lehetnek.⁵¹ Amennyiben a krisztushívőknek kifejezetten házassági akadályról van tudomásuk, akkor attól függetlenül, hogy az akadály nyilvános vagy titkos (1074. k.), értesíteniük kell az ordináriust vagy a plébánost. A CIC a helyi ordináriust említi, aki lehet az érintett fél lakóhelye vagy pótlakóhelye (102. k.) szerinti ordinárius, vagy az az ordinárius, akinek a területén a felek egy hónapot eltöltöttek, továbbá lehet annak a helynek az ordináriusa, ahol a felek a megfelelő engedély birtokában a házasságot meg szeretnék kötni (1115. k). Lakóhely nélküliek esetében azt az ordináriust kell értesíteni, akinek a területén a házasulandók aktuálisan tartózkodnak. Az alaposabb nyomozás végrehajtása már nem a krisztushívő, hanem az egyházi hatóság és a plébános feladata. Hogy milyen módon történjen az információ felfedése, azt nem határozza meg a CIC. Feltételezhetjük, hogy mind írásban, mind szóban, vagy különböző elektronikus eszközökön keresztül történhet. Minden esetben tiszteletben kell tartani a személy jóhírét (220. k.) és adott esetben a szentségi pecsétet (983. k.).⁵² A gyóntató természetesen soha nem adhat érdemi információt a felek jogképtelenségéről, ha a jogképtelenségről gyónásból van tudomása. Lehetnek mások is, akik hivatalukból adódóan rendelkeznek bizalmas információval (orvos, ügyvéd stb.), melyet nem adhatnak tovább.⁵³

⁵⁰ MONTINI i. m. 112–113.

⁵¹ Vö. RINCÓN-PÉREZ (2004b) i. m. 1129.

⁵² Vö. GASPARI i. m. 100.

⁵³ Vö. BEAL i. m. 1267.

5. Összefoglalás

A Katolikus Egyház hatályos jogában a házasságra való felkészítés szabályozása kettősséget mutat. Egyszerre jelenik meg a régi Egyházi Törvénykönyv jogi karaktere és a II. Vatikáni Zsinat utáni lelekipásztori szemlélet. Amíg az első főképp az jegyesvizsgálatban, a második a jegyesoktatásban fedezhető fel.

A jogalkotó számolt a megváltozott társadalmi körülményekkel, amikor a házasságra való előkészület jogi kereteit lefektette. Ez mind a szabályozás tartalmi mind strukturális elemeiben felfedezhető.

A házasságra való felkészítés ideális esetben több egymáshoz szervesen kapcsolódó részből tevődik össze, amely magában foglalja a távolabbi és a közvetlen előkészítést. A távolabbi előkészítés a helyi lelekipásztori igények és lehetőségek fényében egyéb szakaszokra is osztható. A jogalkotó fontosnak tartotta az ún. utógondozást is, ezért külön említi a házasság utáni lelekipásztori törődést, bár ez esetben a CIC szóhasználata zavaró, mivel ez már nem a házasságra való felkészítés része. Hasonlóan nem része a házasságra való felkészítésnek a házasság liturgiája sem, jóllehet tényleg fontos lelekipásztori eszköz.

A valóságban a legtöbb házasulandó csak a közvetlen előkészítőn vesz részt, ezért jól kell megválasztani a tárgyalandó témákat, és ügyelni kell, hogy a közvetlen előkészítés ne legyen túl hosszú, és ne korlátozzák indokolatlanul a házassághoz való jogot. Nagy lelekipásztori felelősség, hogy a Katolikus Egyházzal szoros kapcsolatban nem álló személyek az egyház hivatalos képviselőjétől jó benyomást kapjanak.

A lelekipásztori előkészítéssel szemben a jogalkotó külön tárgyalja a jegyesvizsgálatot, amikor az arra illetékesek meggyőződnek, hogy semmi nem áll-e útjában az érvényes és a megengedett házassággötésnek. Sok esetben jelent problémát, hogy a felelős lelekipásztorok nincsenek tisztában azzal, hogy milyen dokumentációs vizsgálatot kell lefolytatniuk, illetve melyek azok a szempontok, amelyekre ügyelniük kellene a vizsgálat lefolytatásakor. Sajnos ehhez a CIC sem ad elég támpontot, hiszen a vizsgálandó területekre és módszerekre vonatkozóan rendkívül általános megfogalmazást tartalmaz.

Mind a jegyesoktatás, mind a jegyesvizsgálat jelentőségére az elmúlt években több pápai és szentszéki dokumentum is utalt, felhívva a figyelmet, hogy az érvényes, a megengedett és a lelkiileg gyümölcsöző házasságok az egész egyház érdekét szolgálják.

